

[1] 2013 1[1]

АГГ+ часопис за архитектуру, грађевинарство, геодезију и сродне научне области
ACEG+ Journal for Architecture, Civil Engineering, Geodesy and other related scientific fields

020-027 **Оригинални научни рад** | Research paper
UDK | UDC 159.937.5.072
DOI 10.7251/AGGPLUS1301020V
Рад примљен | Paper received 17/11/2013
Рад прихваћен | Paper accepted 16/12/2013

Тијана Вујичић

*Архитектонско-грађевински факултет Универзитета у Бањалуци, Војводе Степе
Степановића 77/3, Бањалука*

ПРОМИШЉАЊЕ О
ВАРИЈАБИЛНОСТИ
ПЕРЦЕПЦИЈЕ КРОЗ ПРОЦЕС
МОДЕЛОВАЊА НАСПРАМ
ПЕРЦЕПЦИЈЕ МОДЕЛА *PER SE*

REFLECTIONS ABOUT
VARIABILITY OF PERCEPTION
THROUGH THE PROCESS OF
MODELING VERSUS
PERCEPTION OF MODEL *PER SE*

Оригинални научни рад

Research paper

Рад примљен | Paper accepted

16/12/2013

UDK | UDC

159.937.5.072

DOI

10.7251/AGGPLUS1301020V

Тијана Вујичић

Архитектонско-грађевински факултет Универзитета у Бањалуци, Војводе Степе Степановића 77/3, Бањалука

ПРОМИШЉАЊЕ О ВАРИЈАБИЛНОСТИ ПЕРЦЕПЦИЈЕ КРОЗ ПРОЦЕС МОДЕЛОВАЊА НАСПРАМ ПЕРЦЕПЦИЈЕ МОДЕЛА *PER SE*

APSTRAKT

Рад истражује процес моделовања, својствен архитектонском стваралаштву, фокусирајући се на перцепцију модела од стране креатора с једне стране и перцепцију посматрача (корисника) с друге стране. Истраживање се обавља на два нивоа: практичном и теоријском. Практични рад подразумева моделовање кроз задате теме, гдје се – крећући од литерарне конструкције наслова, преко израде модела, до фотографије која га представља, истражује и образлаже стваралачки процес. С друге стране, на теоријском нивоу се промишља феномен перцепције кроз дефинисање разлика у перципирању модела од стране креатора, односно посматрача.

Кључне ријечи: стваралачки процес, перцепција, моделовање, модел, фотографија

REFLECTIONS ABOUT VARIABILITY OF PERCEPTION THROUGH THE PROCESS OF MODELING VERSUS PERCEPTION OF MODEL *PER SE*

ABSTRACT

This paper examines the process of modeling, peculiar for architectural creativity, focusing on the perception of models by creator on the one hand, and the perception of the observer (user) on the other. The research is conducted on two levels: theoretical and practical. Practical work includes modeling according to given topics that implies process of transformation of idea starting from literary constructions of titles, through the development of models, to the photographs that represent it. The aim of research is to explore and explain the creative process. On the other hand, the theoretical research includes consideration of phenomenon of perception, through the definition of the differences in the perception of the model by the creator and the viewer.

Keywords: creative process, perception, modeling, model, photography

1. УВОД

Простор архитектонског дјеловања је свијет који нас окружује. Природна средина са једне стране, те човјек (корисник) са друге, основна су претпоставка и услов за архитектонско стварање. Грађена средина, као позорница људских активности, у том смислу представља надградњу природног система и његово прилагођавање промјенљивим потребама корисника, а улога архитекте у том процесу је улога медијатора између једних и других. Колико је успјешна медијација коју он чини својим стваралаштвом, зависиће од равнотеже коју дјело успоставља са природним окружењем, али и од разумијевања језика архитектуре од стране корисника. Систем вриједности корисника неријетко је опречан или недовољно конгруентан систему вриједности аутора. На пољу *high-style* дизајна често имамо примјер таквих неслагања. Наспрам венакуларног, *high-style* дизајн неријетко остаје несхваћен од шире публике, а тиме и искључен из перципирања. На ову тему, теоретичар Бруно Зеви је рекао:

Изазов стоји пред продуцентима и потрошачима архитектуре. Ако требамо разумјети једни друге, морамо употребљавати исте термине и сложити се око њиховог значења. Наш је циљ намјерно провокативан: успоставити серију константи у модерном архитектонском језику базираном на најзначајнијим и најизазовнијим зградама. Код је неопходан у вербалној комуникацији јер иначе постоји опасност од некомуницирања. [1:4]

2. ПЕРЦЕПЦИЈА

Опус архитектонског стваралаштва, заједно са природним датостима представља перцептивни полигон посматрача (корисника). Перцепција корисника може бити сасвим другачија од перцепције архитекте. Корисник простор перципира или не, његова је перцепција обојена екстремизмом. Перципирајући простор је простор изражених карактеристика, који покреће чула и осјете, те омогућава формирање јасније слике, става, утиска о одређеном простору. Мјеста која генеришу специфичну атмосферу, мјеста синоними „угоде“, али и „неугоде“ [2] јесу управо простори који стварају јасне перцепцијске слике.

Дјеловање архитекте усмјерено је на стварање, а неријетко и трансформацију неперципираних простора у просторе богатих перцептивних квалитета. Промјене свијета корисник јасније перципира од непромјенљивих константи. Оне кориснику омогућавају формирање јасних слика које у њему буде позитивне или негативне емотивне набоје. Какву слику ће корисник да формира, зависиће од његових личних преференција, културне и особене варијабилности, те предоцбе о просторним квалитетима. [3]

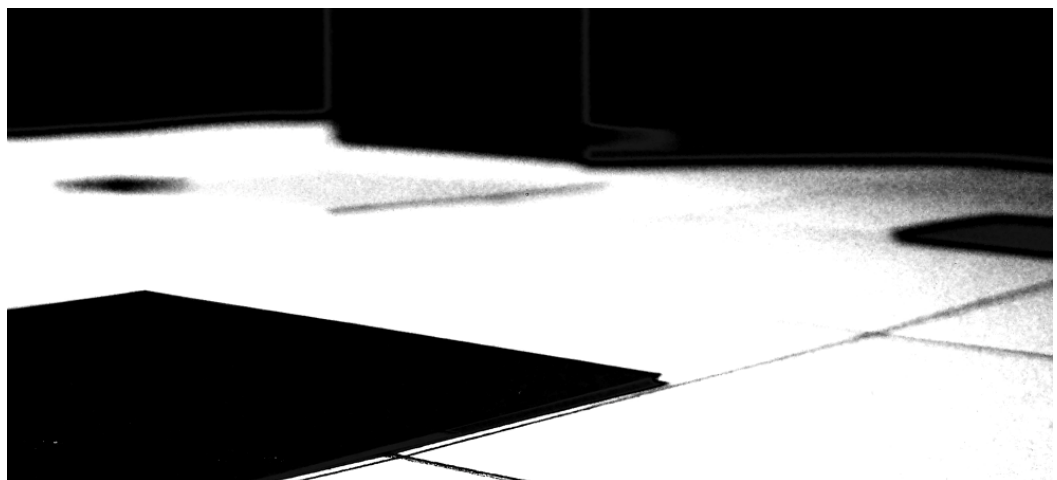
Двосмјерни процес између човјека и његове околине утиче на формирање слике о њој, а разлика у приступу корисника и архитекте најбоље се очитује у Пиажетовом (Jean Piaget) стајалишту које описује тај процес као комбинацију „асимилације“ и „акомодације“, при чему се „асимилација“ односи на прилагођавање човјека (корисника) на околне ствари, док се „акомодација“ односи на супротно стање у коме појединац (најчешће архитекта) одбија пасивно покораване околине и мијења је, намећући јој извјесну структуру по свом нахођењу. [4:7] По Шулцу (Christian Norberg Schulz), „резултат тих узajамних дејстава човјека на околину и околине на човјека не даје никада завршену, потпуну слику; у њему се нормално јављају противрјечности.“ [5:68]

Линч (Kevin Lynch) сматра да се овај двосмјерни процес на релацији посматрача и посматраног очитује или у симболичком преобраћању посматрача или пак у преуређењу наше околине. [6]

3. МОДЕЛОВАЊЕ

Моделовање представља дио стваралачког процеса, али и аутономан стваралачки процес. Зависно од циља, поруке коју стваралац кроз модел жели да изрази, успоставља се и приступ моделовању. Моделовање као дио стваралачког процеса на пољу архитектонског и урбанистичког дјеловања представља важну тачку у процесу. Модел као упросторена стваралачка визија и концепција преводи идеју из поља имагинарног у поље реалног, опипљивога, што језик архитектуре чини разумљивим и читљивим. Комуницирање идеје између ствараоца и посматрача (корисника) велики је корак у процесу пројектовања, а у том смислу, допринос који моделовање остварује је непроцјењив.

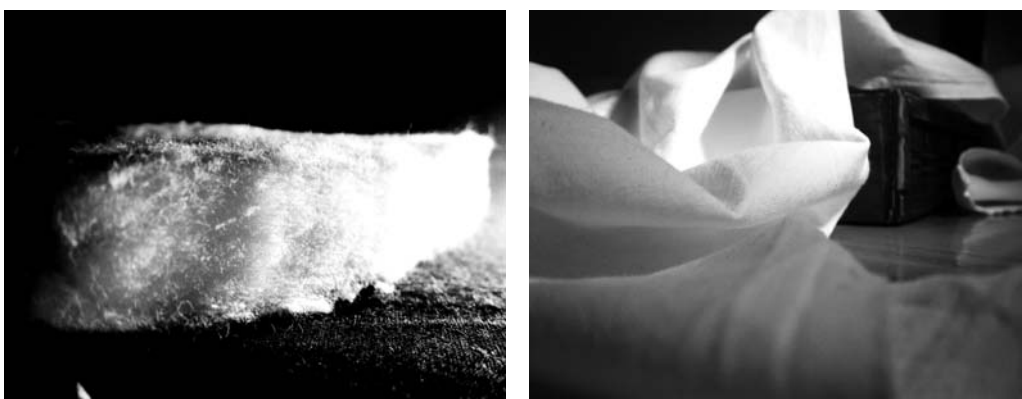
Тематизација моделовања усмјерава његов приступ ка стваралаштву које је више у сфери умјетничког него ли инжењерског. Теме, као што су: „И једно и друго“ (Слика 1), „Удобност“ (Слика 2), „Кревет“ (Слика 3), „Балкон“ (Слика 4), „Кућни праг“ (Слика 5), „Мјесто несупјелог сусрета“ (Слика 6), „Добро мјесто“ (Слика 7), „Какав поглед“ (Слика 8), „Предручак“ (Слика 9) већ дају наговјештај да је приступ моделовању поетски, метафоричан, сензибилан, више емоционалног, а мање практичног реда. Већ и у примарним асоцијацијама, обојеним личним доживљајем теме, могуће је дефинисати слику о истој. Иако се чини да успоставља наивни додир са темом, често таква слика буде на трагу правих рјешења. Међутим, није довољно задржати се на садржају и форми коју нуди прва асоцијација. Стваралац се зато често, ни сам не схватајући, повлачи пред овом примарном сликом и почиње *мислити* тему. Интроспективна расправа у коју улази, омогућава му да, на интуитивно-ирационалном нивоу, пропушта тему кроз низ перспектива (персонални систем вриједности, стечено знање и искуство, културолошки обрасци) да би јој на концу дао одговарајући филозофски приступ.

Слика 1. И једно и друго

Овај почетни корак процеса моделовања умногоме се може додијелити пољу феноменологије перцепције коју филозоф Понти (Maurice Merleau-Ponty) дефинише на сљедећи начин:

Феноменологија перцепције је једна трансцендентална филозофија која обуставља, како би схватила, тврдње природног става, али то је исто тако филозофија за коју је свијет увијек “већ ту” прије рефлексије, као неутуђива присутност, а сав њезин напор састоји се у томе да се поново дође до оног наивног додира са свијетом, да би му напослетку дала један филозофски статус. [7:5]

Слика 2. и 3. Удобност и Кревет

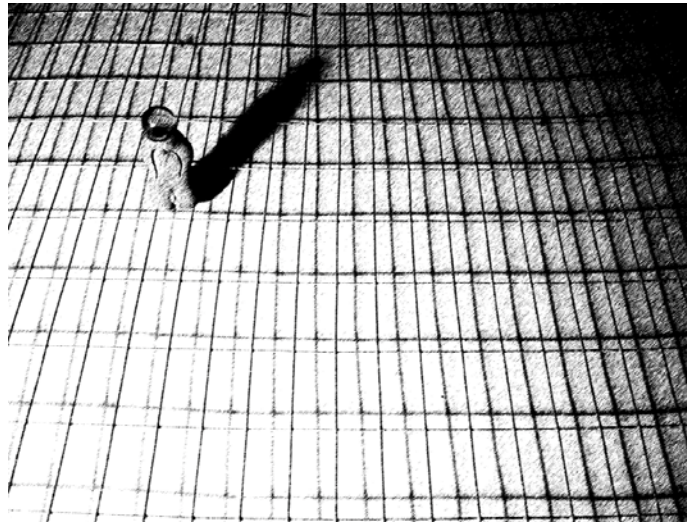
Понти у Феноменологији перцепције уводи проблематику редукције, обустављања односа са свијетом, одбијања да у њему судјелујемо, како бисмо га здраворазумски раздрмали и пробудили, дајући истовремено појму свијета потпуно нову димензију. Важност редукције у стваралачком процесу, па и моделовању је велика, јер прије него ли идеју просторно уобличио, потребно је обуставити однос са идејом, повући се пред њом. Тај тренутак „драмске паузе“, растерећења, ослобођења, представља преломни моменат у процесу након кога обично долази инспирација, која иако временски јако кратка

Слика 4. и 5. Балкон и Кућни парг

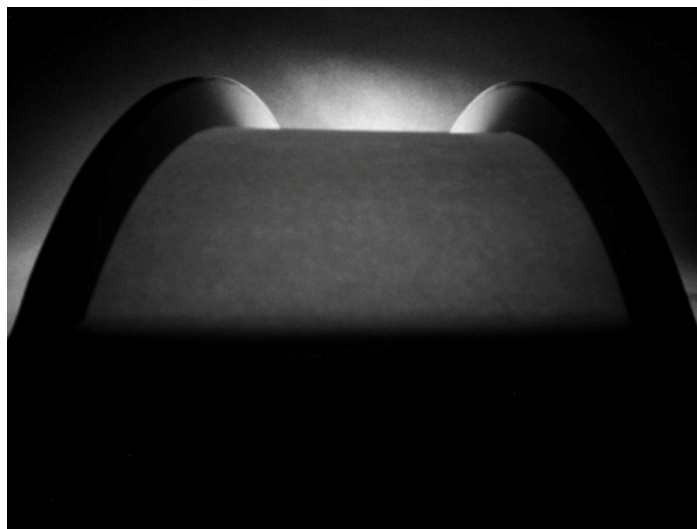
фаза, дефинише елементе сложене структуре модела, али не дефинише јасне слике. Структурирање елемената модела, успостављање диспозиционих односа

међу њима, његова контекстуализација, те успостављање атмосфере мјеста, финална су фаза израде модела, након које он бива представљен на начин да се на њему чита драматургија визије – поетичност идеје. Умјешност аутора у поставци позадинских елемената, игри свјетла и сјене, одређењу угла свјетлосних зрака и интензитету свјетла важни су фактори успјешности презентације у овој фази.

Слика 6. Мјесто неуспјелог сусрета

Презентација модела крајња је тачка процеса у коме се модел излаже посматрачу на естетски суд. Сагледавање модела *in situ* најбољи је начин презентације. Процес стварања модела овим бива завршен, а модел остаје експониран за даље сагледавање и формирање варијабилних перцепцијских слика посматрача.

Слика 7. Добро мјесто

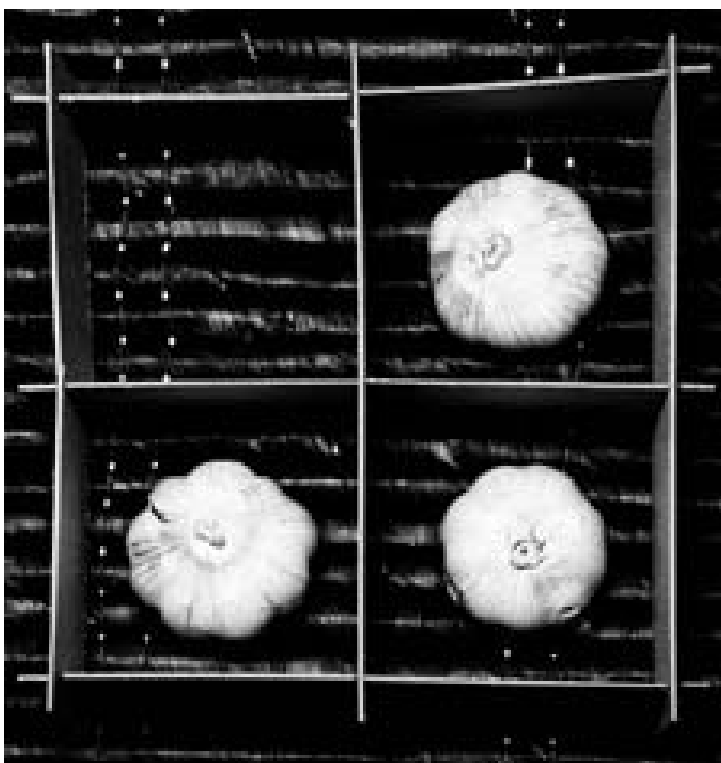

Слика 8. Какав поглед

Један од начина презентације модела је кроз медиј фотографије, који свакако пружа други квалитет његовог сагледавања, али и ставља додатни задатак пред ствараоца. Фотографисање захтјева сензибилитет и умјешност фотографа у „хватању право кадра“. Представити не значи нужно и личити. Изузимање или увођење елемената модела, помјерање кадра у лијево или десно, фокусирање или удаљавање произвешће попуно различите доживљаје истог. Бројност фотографија не значи и добру презентацију – селективност је неминовна. Селекција фотографија често се одвија на интуитивном нивоу, гдје осјећајност и естетска профилисаност посматрача игра важну улогу. Међутим, она ипак значи успостављање сета критеријума путем којих се врши избор репрезентативног узорка. Сагледавање концепта, читљивост поруке, јасна слика, вишезначност, сведеност, изоштреност само су неки од њих.

Посматрано са аспекта стваралачког процеса, поступак фотографисања представља његов продужетак, односно он овдје доживљава свој други почетак. Фотограф Франсоа Сулаж (Francois Soulages) фотографију скулптуре (модела) назива умјетношћу на други степен – умјетност о умјетности: „Од фотографија умјетничких дјела, постале смо и саме умјетничка дјела“. [8:301] И заиста, превести фотографију из неумјетничког у поље умјетничког, велики је задатак за фотографа. У том смислу цјелокупан стваралачки процес (моделовање, фотографисање, перцепција) утолико је вишезначанији, тиме што се у њему обједињују и творац, и дјело, и прималац. [8:237] Овакав интерактиван приступ стварању, иако се чини сложен и конфузан, у суштини је флуидан, а пут којим ће стваралац кренути зависиће од његовог сензибилитета, естетске профилисаности и умјешности. Не требамо заборавити да стваралац својим радом на дјелу успоставља

одређен однос са њим, али и да га ствара за друге који исто то дјело требају примити: „Свако умјетничко дјело, приликом сваке рецепције примљено је на посебан начин: свака *рецепција* увијек је тумачење и увијек представља нов или заједнички облик стваралаштва.“ [8:126] Фотографија – репрезент модела, у том смилу, јесте слика која повисује потенцијалну дубину и интензитет доживљаја: „изложена перцепцији треба да пружа високу вјероватноћу да ће на било ког посматрача оставити јак утисак који даје јасну слику“. [9:14]

Слика 9. Предручак

4. ЗАКЉУЧАК

Модел као медиј изражавања архитектуре игра важну улогу у комуницирању и разумијевању језика архитектуре од стране посматрача (корисника). Моделовање омогућава лакшу читљивост стваралачке идеје и визије, али и конгруенцију дизајнерских вриједносних судова и оних корисничких. Међутим, разлике у приступу, перцепцији архитектуре и корисника увијек ће постојати. Предодређеност архитектуре да ствара просторе перцепције, које и сам перципира, даје му посебну, измијењену улогу у перципирању. Његово сазнање богато, а естетски суд о перципираном се профилише. Према естетичару Бенедету Крочеу (Benedetto Croce), ова сазнања имају два појавна облика:

Једна су интуитивна, друга логичка. До сазнања се долази наине или путем фантазије или путем интелекта. Док је интуитивно сазнање – „сазнање индивидуално“, дотле је циљ логичког – „сазнање универзално“. Постоје тако двије могућности: или се долази

до сазнања појединих чињеница или пак њихових односа. Другим ријечима, сазнањем се у нама стварају или слике или појмови. [10]

Перспектива из које простор перципира архитекта, наспрам корисника, посједује когнитивне вриједности вишег реда, јер пролазећи кроз стваралачки процес архитекта бива принуђен мијењати свијет за своје потребе и потребе других, чиме он обогаћује своје искуство, а његов перцепцијски приступ евалуира.

5. БИБЛИОГРАФИЈА

- [1] B. Zevi, *The modern Language of Architecture*. Washington: University of Washington Press, 1978.
- [2] Z. Stiperski, "Mjesta u Zagrebu – sinonimi za ugodu i neugodu", *Prostor*, Vol 5., No 2 (14), pp. 307–320, 1997.
- [3] M. Hrčić, "Varijabilnost doživljaja prostora", *Prostor*, Vol 3., No 2(10), pp. 275–284, 1995.
- [4] J. Piaget, *The Psychology of Intelligence*. London: Routledge, 1950, Taylor & Francis e-Library, 2005.
- [5] K. Norberg Šulc, *Egzistencija, prostor i arhitektura*. Beograd: Građevinska knjiga, 2006.
- [6] K. Linč, *Slika jednog grada*. Beograd: Građevinska knjiga, 1974.
- [7] M. Merlo Ponti, *Fenomenologija percepcije*. Sarajevo: Svijetlost, 1972.
- [8] F. Sulaž, *Estetika fotografije*. Beograd: Kulturni centar Beograda, 2008, pp. 301.
- [9] K. Linč, *Slika jednog grada* Beograd: Građevinska knjiga, 1974.
- [10] B. Croce. (1965). *Aesthetic as Science of Expression and General Linguistic* (10th edition). [On-line]. Available: <https://ia700400.us.archive.org/32/items/aestheticasscien00croc/aestheticasscien00croc.pdf> [19.01.2011]